

שאלות ותשובות לסיכום מסכת סוכה

פרק ראשון; דף ב

א. סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – מה דינה?

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה (9.12 – 11.52 מטר) – פסולה. ורבי יהודה מכשיר. מבואר בגמרא שלדברי תנא קמא פסולה מדאורייתא. ונחלקו אמוראים בטעם הדבר: לדברי רבה, משום שאין העין שולטת בסכך, ונאמר למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל... – עשה סוכה ששיבתה ניכרת לך. וכן סובר רבי יאשיה בשם רב, שלכך אמר שאם הדפנות מגיעות לסכך – כשרה אף למעלה מעשרים מפני שבאופן זה העין שולטת בו, ולא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא כשאין דפנות מגיעות לסכך. שאר אמוראים שפירשו טעמים אחרים, סוברים שאין צורך שתהא העין שולטת בה, ולמען ידעו מתפרש כפשוטו.

א. יש אומרים על פי דקדוק לשון רש"י שסוכה ארוכה מאד, שולטת בה העין אף למעלה מעשרים אמה (ע' אבן העזר; מרומי שדה. ובשאר ראשונים אין נראה כן. וערש"ש).
ב. השפת-אמת נסתפק האם די בדופן אחת המגיעה לסכך. ורצה לתלות זאת במחלוקת ראשונים. וכן חכך אם מועילה נתינת אמלתרא בגובה, כדי שתשלוט העין בסכך, כשם שמועילה לענין עירוב.

ג. יש מי שחידש לפי טעם זה, שכל סוכה שיש ספק בכשרות הסכך שלה, ויתכן אף בספק-ספקא, פסולה בתורת ודאי משום חסרון 'ידיעה' שיושב בצל סוכה כשרה (עפ"י מרחשת ח"א יח. ומלבד שיש לפרש שאין זה אלא שיעור בגובה ולא שצריך ידיעה [דומיא דמש"כ רש"י בטעמא דדירת ערא], נראה עוד שבסוכה המסופקת בכשרותה אין חסרון בידיעת 'כי בסכות הושבתי' ואי"ז דומה לסוכה הגבוהה מעשרים שאין ישיבת סוכה ניכרת בה).

לרבי זירא, טעם הפסול הוא משום שבגובה כזה אין אדם יושב בצל סוכה (= הסכך). ונאמר וסכה תהיה לצל יומם מחרב...). וכן דעת רב הונא בשם רב, שלכך אמר מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות או פחות, אבל יש בה יותר מד' על ד' אמות – כשרה אף לחכמים, שמפני שהיא מרווחת יש בה צל סכך אף בגובה רב. ומבואר בגמרא שסוכה גדולה שיש בה קיטוניות קטנות, דין הקיטוניות כסוכה קטנה ואם היו גבוהות למעלה מעשרים – פסולות.

שאר האמוראים שפירשו שלא כר"ז, סוברים שאין צורך בצל סוכה, והכתוב הנזכר מדבר לימות המשיח.
א. התוס' צדדו שמא לעולם צריך שיהא השטח ביחס לגובה כפי חשבון ד' אמות לעשרים (וכן נקט הרא"ה). ולפי סברה זו אם היתה פחותה מד' על ד' צריך להפחית את גובהה, כגון סוכה בת שתי אמות, אם היתה גבוהה למעלה מעשר אמות פסולה (כן כתב התשב"ץ ח"א קכו, וכ"מ במהרש"א).

ב. נחלקו החכמים בירושלמי (לפירוש פני משה) בסוכה שדפנותיה גבוהות מעשרים אמה והסכך פחות מעשרים; יש מי שמכשיר ויש מי שפוסל – משום צל דפנות. ויש שכתבו שלפי סברת תלמודנו ודאי כשר, כסוכה שבעשתרות קרנים שאומרים 'דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה' (ע' אור שמח סוכה ה, יד; הגהות דברי נחמיה ויפה עינים. וע"ע ערוך לגר. וכן יש להוכיח מלהלן ד. שמכשירים סכך למעלה מכ' ע"י 'דופן עקומה' הרי כשדופן הוא כשר, ואעפ"י שהוא נצרך ואינו מיותר. ודוחק לומר דלא

אתיא כר"ז, שהלכות פסוקות הן. וגם נאמרו בבית מדרשו של רב אשי (כמש"כ רש"י ג סע"ב) ורב אשי מפרש ברייתא דהילני כר' זירא).

לדברי רבא טעם הפסול הוא משום שבגובה כזה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע (והעושה עראי – בטלה דעתו אצל כל אדם. עפ"י רשב"א. ע"ש), וכיון שאמרה תורה בסכת תשבו שבעת ימים משמע שצריך שתהא הסוכה פחותה מגובה זה שאז היא ראויה לעמוד בבניית עראי ואינה זקוקה יסודות ומחיצות קבועים וחזקים.

סוכה שדפנותיה ארוכות יותר מעשרים אמה מהקרקע [ובשל כך צריכים לעשותן חזקות], אך קרקעית הסוכה מוגבהת באמצע גובה הדפנות – מודדים עשרים מקרקעית הסוכה ולא מהארץ, ואין מתחשבים במה שלמטה מקרקעית הסוכה (עפ"י באור הלכה תרכח, א דלא כמי שנסתפק בדבר. וכן הביאו מהמאירי ד. ד"ה ויש שואלים. וע"ע להלן ט בדין סוכה שתחת הסוכה).

שאר אמוראים סוברים שאין הקפדה בדבר זה (שכשרה אף בעשיית קבע. ע' רא"ה). לדברי רב חנן בר רבה בשם רב, מחלוקת בסוכה שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו (– שבעה טפחים), אבל מחזקת יותר – לדברי הכל כשרה [ולא נתפרש טעמו, כי לפי שלשת הטעמים דלעיל מחלוקתם אמורה אף במחזקת יותר].

היתה רוחבה שבעה טפחים, אפילו היא ארוכה מאד – מבואר בתוס' שדינה כאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו. ואפשר שרש"י חולק.

א. יש מי שפסק כרבה, ולפי זה אם דפנות מגיעות לסכך כשר (עפ"י ר"ה; העיטור. גם רש"י ריש עירובין נקט טעמו של רבה. ויתכן מפני שכן מורה יותר פשט הסוגיות שטעם אחד לגר חנוכה לקורת מבוי ולסוכה. וכלשון הברייתא (בשבת כב) גר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' פסולה כסוכה וכמבוי). ואולם הרי"ף כתב שמסתבר לפסוק כרבה כי קיימא לן סוכת דירת עראי בעינן [וגם כי הוא בתראה] ולכן פסול בכל אופן (וכן פסקו רי"צ גיאנות רז"ה ר"ה ר"ד ר"א ר"טב"א ר"טב"א ומאירי. וע' בערוך לגר להלן ד. ד"ה וחזק) שכתב מקרה שרבה כשר ולרבה ורבי זירא פסול, והסתפק כיצד הלכה באופן זה. וע"ע מרחשת ח"א יח).

ב. נחלקו הדעות האם סכך למעלה מעשרים נידון כסכך פסול ממש, ולפי זה אין תקנה להכשיר סוכה גבוהה על ידי הגבהת הקרקע לבדה, משום 'תעשה – ולא מן העשוי' אלא צריך להשפיל הסכך או לנענעו לאחר שהגביה הקרקע (עפ"י גאון יעקב ריש עירובין; מרומי שדה בדעת רש"י. וע"ע צ"ח). או שמא אינו פסול בגופו, ואין צריך מעשה בגוף הסכך כדי להכשירו (עפ"י ריטב"א; מאירי ג: מהר"ם מרוטנבורג קפב; פני יהושע כאן ולהלן ג: גור אריה ריש עירובין. וכן הכרעת הפוסקים – ע' או"ח תרלג, ד-ה ובמשנ"ב. וע' בית יוסף סוס"י תרכו. וע"ע בתוס' (ט: וברא"ש (אות ג) מחלוקת הראשונים אם סכך למעלה מכ' נידון כסכך פסול בגופו אם לאו. וע"ש בסוף אות יד).

ג. לדעת אב"י (ריש עירובין) יש למדוד גובה עשרים אמה לחומרא באמה בת חמשה טפחים. ורבא חולק וסובר שמודדים באמה עוצבת בת ששה טפחים. וכן הלכה (ע"ע בעירובין שם; ר"ן).

דף ג

ב. א. מהן מידות שטח הסוכה?

ב. מי שהיה ראשו ורובו בסוכה (גדולה) ושלחנו בתוך הבית – האם יצא ידי חובתו אם לאו?

קנה